

140
1938

სიბუნება

საბჭოთავი
საქართველო

1938

№ 4

პიონერი

საპ. აღკვ ცენტრალური კომიტეტისა და
საპ. განსახკომის ერთობიური ჟურნალი

აპრილი 1938 წ. № 4

საქ. კ. პ. (ბ) ც. კ-ის გამომც.—„კომუნისტი“. რედაქციის მისამართი თბილისი, გრიბოედოვის ქ. № 34, ტელ.—3—02—61.

შინააქსი

83•

1. ი. ბრიჯაშვილი,—მესაზღვრის სიმღერა (ლექსი) 1
2. ვ. გლოტოვი,—ნაფოტი (მოთხრობა—თარგმანი გრ. ცხვედიანისა) . 2
3. ბ. ივანტაძე,—სტალინის სამშობლოში (ნარკვევი — თარგმანი
ნინო ნაკაშიძისა) 5
4. იოსებ ნუნეშვილი,—ლეილა კიროვის ბაღში (ლექსი) 8
5. გიორგი კაჭახიძე,—გაზაფხული (ლექსი) 9
6. ლავრენტი ზიზინიძე,—ჯირითი (მოთხრობა) 10
7. ნიკოლოზ ნაბკალი,—სომხეთის დიდი მგოსანი (წერილი) 14
8. ოვანეს თუშანიანი,—ნაკადული (ლექსი თარგმანი სანდრო
ჟღენტისა) 15
9. დავით შამათაძე,—გიორგი ჭალაღიძელი (წერილი) 16
10. თამარ შავჩაყაშვილი,—სიმღერა სტალინზე (ნოტი) გარეკანის მე-3 გვ.
11. რამდენი ნახატია, (გასართობი) გარეკანის მე-4 გვ.

ჟურნალი გაფორმებულია მხატვარ—ი. ქოქიაშვილის მიერ

მუხამბლვის სიმღერა

ი. გრიძაშვილი

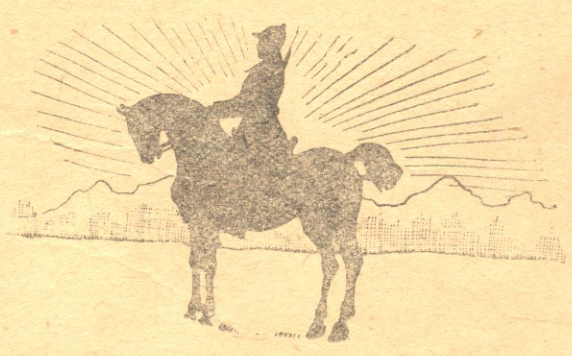
I

ჩვენ არ გვინდა მსხვერპლი, ომი,
 მტერი ცოფს ყრის სისხლის მდომი,
 სურს შელახოს მთა და გორი!
 ერთი-ორი! ერთი-ორი!
 თუ დაალო მგელმა ხახა
 და საზღვარი გადმოლახა,
 მოიქნია ჩვენკენ ტორი,
 ერთი-ორი! ერთი-ორი!
 როგორც წინათ, ახლაც ისევ
 ჩვენ მოუფრებო ვერაგს კისერს,
 დავეცემით, როგორც ქორი!
 ერთი-ორი! ერთი-ორი!

II

ფრთხილად, ძმებო! შინ და გარეთ
 საზღვრებს კარგად მოუარეთ
 და გმირების გახდით სწორი!
 ერთი-ორი! ერთი-ორი!
 ნუ დაგვატოვებს გამარჯვება,
 მგლის ღმუილი არა სცნება,
 იმუქრება მტერი შორით.
 ერთი-ორი! ერთი-ორი!
 თვალი მარჯვედ, ყური მარჯვედ,
 და ყოველთვის გავიმარჯვებთ!
 ერთი-ორი, ერთი-ორი!
 ერთი-ორი! ერთი-ორი!

3380

ნაფოტი

(მესაზღვრეთა ეპიზოდებიდან)

გუშაგისაგან თხუთმეტი მეტრის დაშორებით შეჩერდა მოხუცი, რომელსაც გადაკიდებული ჰქონდა სანადირო თოფი და რამდენიმე მელის ტყავი.

— მე უფროსის ნახვა მინდა, — თქვა მონადირემ და ცნობისმოყვარეობით შეხედა გუშაგს.

გუშაგმა ნიშანი მისცა საგუშაგოს. მთის იქითა ფერდობიდან გამოჩნდა მორიგე.

— ჩვენთანა ხარ? — ჰკითხა მან მოხუცს.

— დიალ, თქვენთან, საქმეზე ვარ მოსული.

მოხუცმა ამოიღო უბიდან ნაფოტი და მისცა მორიგეს.

— აი, წაიკითხეთ.

ნაფოტი დაუწვავ მუგუზალს ჰგავდა. მასზე მოჩანდა არარუსული ასოები. მორიგე დიდხანს კითხულობდა ნაფოტზე დაწერილს. მალე მოხუცი საგუშაგოს უფროსთან იჯდა და უამბობდა:

— ავიღე ეს ნაფოტი, ვუძებერ: წარწერაა მასზე. ჰოდა, ვფიქრობ: საქმე რაღაც სხვანაირადაა, წაკითხვა კი არ შემძლია. გავეფიქრე: წავალ მეთქი საგუშაგოზე, იქ წაიკითხავენ...

ჰოდა, აი, მოვედი კიდეც.

საგუშაგოს უფროსი დაფიქრებული წამოდგა სკამიდან. ის დიდხანს დადიოდა კუთხიდან კუთხეში, შემდეგ მიუჯდა მოხუცს:

— ბანდიტი გადმოაპარულა საზღვარზე, — დალონებულმა წარმოთქვა მან. — იგი ამ ნაფოტზე წერს იმ ადგილის შესახებ, სადაც უნდა შეხედეს სხვა ბანდიტებს. როგორც ჩანს, მოსალოდნელია დიდი ბანდის გადმოსვლა.

— აჰა, როგორ ყოფილა საქმე. მეც ვიფიქრე, ვის უნდა დაეწერა მეთქი ამ ნაფოტზე?! მაშ ასე... რა უნდა გქნათ ახლა?

— ახლა უნდა ვიმოქმედოთ! — დაბეჯითებით უთხრა უფროსმა. — შეგიძლია მონახო ის ადგილი, სადაც ეს ნაფოტი აიღე?

— რასაკვირველია, შემძლია.

არხიბიჩმა (ასე ეძახდნენ მას) აიღო ფანქარი და მარჯვედ დაიწყო ტეხილი ხაზების გავლება ქაღალდის თეთრ ფურცელზე.

— ეს ტბის ახლოსაა, — განმარტა მან, — ულუტეხილი ხომ იცით? იქ ავიღე ნაფოტი.

სალამოს მეგზური ლუტინი და ორი მესაზღვრე ცხენებით გაემართნენ მთებში. მათ წინ მიუძღოდა არხიბიჩი, რომელსაც მხარზე ეკიდა თავისი ორლულიანი თოფი.

* * *

მესაზღვრე ვოლკოვი, რომელსაც ერთი დღეღამე ემორიგა, ისვენებდა. მას მაგრად, ეძინა და ცხვირით უსტვენდა. მეათე საათზე მასთან მივიდა მორიგე იუდინი, რომელიც დაიხარა და ყურში ჩუმად უთხრა:

— ადექი.

ვოლკოვმა თვალები გაახილა.

— რა მოხდა?

— არაფერი არ მომხდარა, ჩაიცვი და ახლავე გასწი საგუშაგოს უფროსთან.

— არის!

ერთი წუთის შემდეგ ვოლკოვი საგუშაგოს უფროსის წინაშე იდგა. უფროსმა საწერი მაგიდის უჯრიდან ამოიღო ნაფოტი და მივიდა კედელთან, სადაც ეკიდა სასაზღვრო დიდი რუკა.

— აი, აქ, — უჩვენა რუკაზე უფროსმა, — აქ გაიარა საზღვარზე გადმოპარულმა ბარბოშმა, როგორც მისი ხელმოწერიდან ჩანს. მან ტბის ნაპირზე დატოვა აი ეს ნაფოტი. მე იქ გავგზავნე მზვერავები. თქვენი ამოცანაა მონახოთ ბარბოში და შეიპყროთ იგი, რაღაც არ უნდა დაგვიღდეთ.

— გასაგებია, ამხანაგო უფროსო!

— ყოველივე მონაცემით, ბარბოშს განზრახვა ჰქონია შარავნაზე გავიდეს. მაშასადამე, ძებნა უნდა დაიწყოთ უღელტეხილიდან. წაიღეთ სურსათი, წაიყვანეთ ჯგეფი და გავმგზავრეთ.

— არის! ნებას მაძლევთ წავიდე?

— ინებეთ.

მთებში გათენდა. ვოლკოვმა გადალახა უღელტეხილი და ტბას უახლოვდებოდა. განვლილმა ღამემ საკმაოდ მოქანცა იგი. ოქტომბრის დიდი მზე უკანასკნელ დღეებში პირველად გამოჩნდა ჰორიზონტზე. თოვლი დნებოდა. თვალწინ კამკამებდა სილურჯე. ადამიანის ნაკვალევი ხან გაქრებოდა, ხან ისევ გამოჩნდებოდა. ტბის ახლოს კვალი მთლად გაქრა, და ძალღიჯ იქით აღარ წავიდა.

— საქმე ვერაა კარგად, თქვა თავისთვის ვოლკოვმა და ფიქრებში გართული ჩამოჯდა ჯირკზე.

ირგვლივ უდაბურობა და უკაცრიელობა სუფევდა, მხოლოდ მთების მწვერვალებზე იშვიათად გადაირბენდნენ ხოლმე ირმები და მოისმოდა ტყის გუგუნნი.

უცებ ვოლკოვი წამოდგა, გაფაციცებით მიმოავლო თვალი გარშემო, დაუყვირა ჯეკს და ტბას მიაშურა. ზედ ტბის ნაპირზე შეამჩნია მან კაცის ფეხის უკანასკნელი კვალი, რომლის ნახევარი უკვე წალექილიყო წყლით, ხოლო მეორე ნაწილი მოთარული იყო თამბაქოს წმინდა მტვერით. ჯეკმა დასუნა კვალს, ჩაიფრთხვინა, შემდეგ დაყურცდა და სმამალა დაიყეფა.

თვალის დახამამების უმალ შევარდა ძალღიჯ ტყეში. ვოლკოვი მიჰყვებოდა ჯეკს, ფრთხილად იხედებოდა აქეთ-იქით. მან მალე შეამჩნია სამი პატარა ბილიკი. ბილიკები სხვადასხვა მიმართულებით მიდიოდა. ჯეკი გაეშურა მარჯვნივ, შემდეგ ერთბაშად მოუხვია და უკან გამოქანდა პირველი კვალით. ისინი შეჩერდნენ პატარა მაღალ ხესთან. ჯეკმა დაყნოსა ირგვლივ, ასწია თავი და დაიყეფა. ვოლკოვმა აიხედა, და იმავე წამს გაისმა სროლა.

ვოლკოვი დაეცა. ხელები ფართოდ გაშალა, ის თითქოს მოეხვია მიწას და არ უნდოდა მისი მიცემა.

ჯეკი საშინელი ყეფით დარბოდა კედარის ირგვლივ. საზღვრის გადმომლახველმა რამდენიმეჯერ ესროლა ჯეკს, მაგრამ ყოველთვის ააცდინა. მაშინ მან გადაწყვიტა ტაქტიკის შეცვლა.

— ნაცარა, ნაცარა! — ალერსიანად დაუძახა ძალღიჯ ბარბოშმა.

ჯეკი შეღვა.

კედარის ტოტებზე ხელის მოქიდებით ბარბოშმა გაბედულად იწყო ძირს ჩამოსვლა. ის იყო გა-

ნერი და მკვრივი ვაჟკაცი. მისი ქუდიდან გამოშლილიყო შექალაქებული დახვეული თმები. ლოყაზე ეტყობოდა მოგრილი ნაჭრილობევი. ჯაჭვქვეშაული ნელა უახლოვდებოდა კედარს. მას თვალზე ხელით დაეხვრა, ტუჩები უთრთოდა. შემდეგ მძლავრად გადახტა და მტერი წააქცია.

გაისმა სროლა. იჩხრიალა სისხლმა. დაჭრილი ძალღიჯი უკან არ იხევდა. მან ხელში ჩააგლო პირი საზღვრის გადმომლახველს, და შავი მაუზერი განზე გადავარდა.

— ნაცარა, ნაცარა! — ეძახდა ძალღიჯ ბარბოში.

მას სახე ტკივილებისაგან მოეღრიცა. ის ამოოდ ცდილობდა გამოეგლიჯა ხელი ძალღიჯის ყბებიდან.

ჯეკი არ ეშვებოდა. იგი ტანსაცმელს უგლეჯდა, კბილებს აკაბუნებდა, უღრენდა და, ბოლოს, ღრმად ჩაასო ყელში თავისი ბასრი კბილები.

საზღვრის გადმომლახველი კრუნჩხვით გაიჭიმა.

ტყეში კვლავინდებურად მყუდროება იდგა.

გააფთრებული, მთლად გასისხლიანებული, ბალანბურძენული ჯეკი მივიდა ვოლკოვთან. მებრძოლი ჯერ კიდევ ცოცხალი იყო. მან გაახილა თვალები, ძლივსძლივობით წამოდგა მუხლებზე, მაგრამ მოეხვია ძალღიჯ აბურძენულ კისერზე და გრძობამიხდილი კვლავ გაიმხლართა მიწაზე.

* * *

სალამო იყო. მთვარის ყვითელი სინათლე ეღვრებოდა კლდეთა მაღალ მწვერვალებს. მესაზღვრენი ტბას უახლოვდებოდნენ. არხიზიჩმა ბუჩქნარებისაკენ მოუხვია და ცხენიდან ჩამოხტა. ხეობიდან ორთქლი ამოდიოდა. ირგვლივ ეყარა ფესვებამოყრილი ბალახფიქვები და კედარები. ძირს მსხუილი გაჰქონდა მდინარეს. ცხენებმა წყლის სიახლოვე იგრძნეს და დაბლობისაკენ ეშურებოდნენ.

უცებ, სადღაც სულ ახლოს, მოისმა ერთხილი ნაბიჯები. წინ, ოდნავ შესამჩნევად, შეიჩინა ბუჩქი. მალე იქიდან მალვით გამოვიდა მაღალი კაცი. იგი თითქმის ხოხვით მიუახლოვდა ქვას და მის სიახლოვეს მიწაზე ხელის ფათურით რაღაცას დაუწყო ძებნა.

— დაწევი! — გაისმა წყნარი, მაგრამ მრისხანე ხმა. ეს ისე მოულოდნელი იყო, რომ საზღვრის გადმომლახველმა დაკარგა ყოველგვარი თავშეკავების უნარი. მან დაიყვირა და, მთელი ტანის აცახცახებით, ნელა წაიღო ხელი მაუზერისაკენ.

თავისი ღონიერი და მსხვილი ხელები მესაზღვრეებმა ერთბაშად ვაზივით მოუჭირეს მას.

ცოტაოდენი ხნის შემდეგ კვლავ გაინძრა ბუჩქი. იქიდან კიდევ მოდიოდა კაცი. ისიც რაღაცას ეძებდა ქვის სიახლოვეს, მაგრამ, როგორც ჰირველი, ისიც, მოულოდნელობისაგან თავზარდაცემული, შებოჭეს და დააგდეს.

დილამდის მრვიდა ცამეტი. მესაზღვრეებმა ტყვის გაუსროლელად დაამთავრეს მძიმე ოპერაცია. საგუშაგოს უფროსის მიერ დავალებული ამოცანა სავსებით შესრულდა.

მოზრდილი შეიარაღებული ბანდა მთლიანად დატყვევებულ იქნა, ერთი კაციც კი არ წასვლიათ.

* * *

საზღვრის გადმომლახველნი დღისით გადმოჰყავდათ საგუშაგოში. ცხენზე მჯდომი არხიპიჩი ახლამათ უკან იყო. მას თან მოჰყავდა აგრეთვე ორი ცხენი, რომელთაც ეკიდა გადმომლახველთა ბარგი. უღელტეხილთან ჯერ კიდევ არ იყვნენ მისულნი, რომ დაინახეს ამასწინათ მომხდარი შეტაკების ადგილი. ზედ კედარის ძირთან ეყარა ორი გაშხლართული კაცის გვამი. მეომარ ვოლკოვის ცხედართან იჯდა ჯეკი. მას მაღლა აეწია თავი და მაღალი, შემზარავი ხმით ყმოდა.

თარგმანი 86. ცხველიანისა

— აი, მოვედით კიდევ, — დაღლილად წარმოთქვა არხიპიჩმა, რომელიც მოსართავებს უშვებდა ცხენს.

— უკვე?

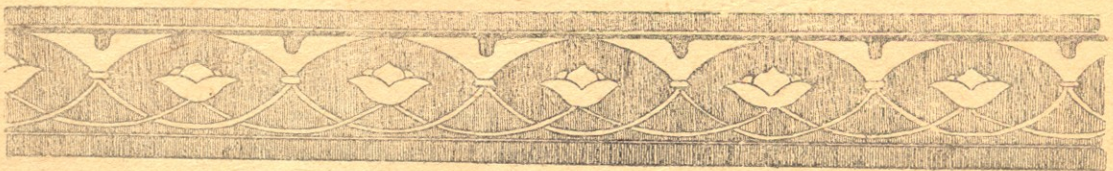
— მაშ, მაშ. ჩვენ აქ დავტოვებთ ცხენებს, თვითონ კი იქით წავალთ.

— გასაგებია.

მესაზღვრენი ხეობით მივიდნენ ტბასთან და დაიმაღლნენ იმ ქვასთან, რომლის ახლოსაც აიღო დილით არხიპიჩმა ნაფოტი.

მომქანცავი ლოდინის წუთები გრძელდებოდა. მესაზღვრენი პირდაპირ თოვლზე იწვნენ. ფეხები ეყინებოდათ. თბილ ქურქებშიც სიცივე ატანდა. წამოდგომა სურდათ, გავლა-გამოვლა, ვახურება, მაგრამ ყველანი ხმაამოუღებლივ იცქირებოდნენ წინ. მათ მოეჩვენათ, რომ სადღაც, შორს, წინ, მოიპარება კაცი. მაგრამ არა, ეს იყო თვალის ცდუნება. ირგვლივ კვლავ უდაბური სიწყნარე იყო.

ღამე თავდებოდა. კედარებისა და ბალახფიქვების შტოებში ოდნავ შემოანათა განთიადმა. ქარი ჩადგა. დილით სიმყუდროვე დამყარდა.

სქაღინის სამშობლოში

(ნ ა წ ყ ვ ე ტ ი ნ ა რ კ ვ ე ვ ი დ ა ნ)
სასულიერო სასწავლებელი

სასულიერო სასწავლებლის შენობა, საუცხოო შენობა ძველი გორისათვის, ამ ორმოცდაათი წლის განმავლობაში გამოიკვალა. 1920 წელს მომხდარმა მიწისძვრამ, რომელმაც დაანგრია ნახევარი გორი, დაანგრია სასწავლებლის მეორე სართული და სასწავლებლის ეკლესიაც. სასწავლებელში კი, მაზრის მღვდლების შვილების მაგივრად, სწავლობენ გორელი ბავშვები. შიგ მოთავსებულია საბალბოსტო ტექნიკუმი. ტექნიკუმს უკავია მთელი შენობა მხოლოდ ორი ოთახია დატოვებული იმ დროის სამახსოვროდ, როდესაც აქ სწავლობდა ბავშვობისას სტალინი.

ერთ ოთახში კედელზე ჰკიდია ბავშვების ჯგუფის ფოტოსურათი. იმათში, უკანასკნელ მწკრივში, დგას ყველაზე უმცროსი—თავაწეული სოსო ჯულაშვილი. გამბედავი და მამაცი სახე აქვს. სახეს თუ დააკვირდებით, დარწმუნდებით, რომ არა თუ გამბედავი, თავამეტებულიც არის. ამბობენ, რომ გორში ერთი ცნობილი ნავიჯარი მეეტლე ყოფილა. მას ჰყოლია ორი სრულიად გადარეული ცხენი. ერთხელ, თურმე, ამ ცხენებზემზულ ეტლს მიაქროლებდა გორის ქუჩებში და თავზარს სცემდა გამვლელებს. აი, სწორედ ამ ეტლს გამოსდგომია სო-

სო ჯულაშვილი, რომ შემხტარიყო ეტლის საფეხურზე. ის-ის იყო დაეწია ეტლს, მაგრამ უხერხულად შეხტა, ეტლის გოგრების ქვეშ ჩავარდა და კინაღამ დაიღუპა. ცნობადაკარგული მიიყვანეს შინ. ეს შემთხვევა ძალიან ძვირად დაუჯდა მის დედას. შემდგომ სოსომ ისწავლა თავის შეკავება.

მშვენივრად სწავლობდა. ყველა ბავშვი გააკვირვა იმან, რომ მეწადის შვილმა, შემოვიდა თუ არა საშუალო მოსამზადებელ კლასში, სასულიერო სასწავლებელში პირველი ადგილი დაიჭირა და სკოლის გათავებამდის ადგილი არავისთვის არ დაუთმია. სწავლა კი ამ სასწავლებელში ადვილი არ იყო. ამ სკოლაში რომ შემოდიოდნენ, მოწაფეებმა ქართული ენის გარდა არავითარი ენა არ იცოდნენ. სკოლაში კი რუსულად ასწავლიდნენ, მაგრამ პატარა ჯულაშვილს სწავლა ადვილად ეხერხებოდა. მას სრულიად არ სჭირდებოდა შინ ზეპირი გაკვეთილის მომზადება, ისე კარგად იმახსოვრებდა სკოლაში ახსნის დროს.

მასწავლებლები—„დერჟიმორდები“¹ მოწაფე ჯულაშვილს ხუთებს უსვამდნენ და ამას გარდა კიდევ საწერ სამუშაოს არშიებზე აწერდნენ: „ყოჩაღ!“ „საუცხოოა!“

მ ა ს წ ა ვ ლ ე ბ ლ ე ბ ი

ორმოცი წლის წინათ, 1894 წელს, გადაღებული გახუნებული ფოტო პირისპირ ვეაყენებს სასულიერო სასწავლებლებისა და ხელმძღვანელების წინაშე.

აი ინსპექტორი ბუტირსკი. დაბიჯინებული სახით, გაბურძგნილი წვერით, სასწავლებლის მთავარი ობერ-ჯაშუში და ბერძნული ენის მასწავლებელი. მას ბინა უფროსი კლასების გვერდით ჰქონდა, და ეს უწყობდა ხელს ეჯაშუშა უფროსი კლასის მოწაფეებზე.

ბუტირსკი შავრაზმელი იყო. ქართველები ჭირივით სძულდა და ველურებს ეძახდა, თანაც არ გაუშვებდა შემთხვევას, რომ მასხარად არ აეგდო ქართველი მოწაფეები. ერთხელ იმ ზომამდის მიიყვანა ერთი მოწაფე პეტრე ადამიშვილი, რომ მან ველარ მოითმინა და თავისი წიგნებით საესე ჩანთა სახეში სთხლიშა. ვაუგონარი ამბავი მოხდა. სასულიერო სასწავლებელში, სათნაობის გამაგრებელ დაწესებულებაში, მოწაფე ხელით შეეხა მასწავლებელს.

პეტო რომ სასწავლებლის საბჭოს წევრის შვილი არ ყოფილიყო, პოლკის ყოფილი ხუცესის, რომელიც მთელ ეპარქიაში სახელგანთქმული იყო, იმავე დღესვე გამოაგდებდნენ მგლის ბილეთით²) თვითონ, სასწავლებლისთვისაც ხელსაყრელი იყო მიეჩქმალათ ეს საქმე და სასწავლებლის ღირსება არ შეეღახათ. პეტო ადამაშვილი სამ დღეს კარცერში დამწყვდევით გადარჩა და მამამაც კარგად მიბერტყა თავისი ხუცური განიერი ტყავის ქამრით.

მოხდებოდა, რომ მოწაფეები შურს იძიებდნენ მასწავლებლებზე, რომლებიც არ უყვარდათ, და ფანჯრებს ჩაულეწავდნენ ბინებში. პეტომ კი სხვა-ნაირად იძია შური.

¹ გოგოლის ნაწარმოების გმირი პოლიციელი.
² მგლის ბილეთით გაძევებულ მოწაფეს არცერთ სკოლაში არ ღებულობდნენ.

ბუტირსკიმ კარგად არ იცოდა თავისი საგანი და ცუდად ასწავლიდა ბავშვებს. მოწაფეები მოწყენილები ისხდნენ მის გაკვეთილზე. სძულდათ ბერძნული ენა, ყოველნაირად ცდილობდნენ თავი დაეღწიათ და არ ესწავლათ. მხოლოდ ჯულაშვილი არ იგდებდა აბუჩად ამ უნიჭო პედაგოგის გაკვეთილებს. უნიჭო იყო პედაგოგი, ენა კი თავისთავად საინტერესოა. მოკლესანში მოწაფე პედაგოგზე უკეთესად ერკვეოდა და ამიტომ მალე მიხვდა, თუ რამდენჯერ ცდებოდა ეს უბედური მასწავლებელი.

მოკლესანში, პეტოსთან მომხდარი ისტორიის შემდეგ, ბუტირსკიმ გამოიძახა დაფასთან სოსო ჯულაშვილი და დაუწყო გაკვეთილის გამოკითხვა. ჯულაშვილმა უპასუხა.

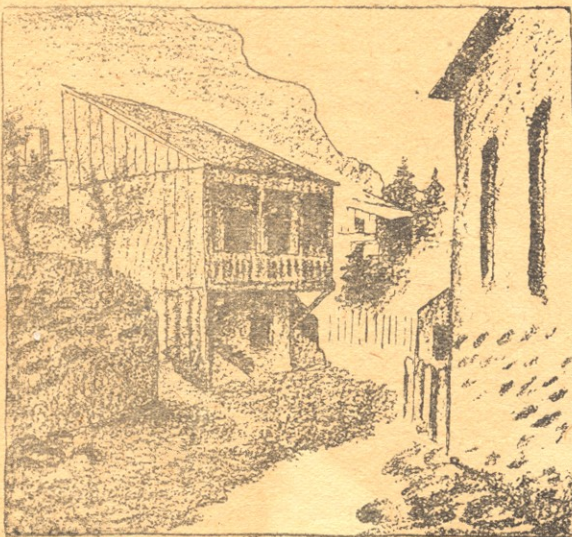
— ძალიან კარგი, დაჯექი შენ ადგილას, — დაუქნია თავი ბუტირსკიმ და უნდოდა რვეულში ხუთი დაესვა.

მაგრამ ჯულაშვილი არც კი ფიქრობდა თავის ადგილას დაჯდომას. სრულიად არ ფიქრობდა, რომ ძალიან კარგად უპასუხა. სიმართლე რომ ვთქვათ, სხვაგვარი განმარტება უფრო სწორი იქნებოდა.

— არაა საჭირო, არა, დაჯექი, — აწყვეტინებს სიტყვას ბუტირსკი. მაგრამ ჯულაშვილი არ ცხრება, სწორედ და უშეცდომოდ, რიგრიგობით უხსნის კლასს ბუტირსკის ყველა შეცდომას. ბუტირსკი იღმიჭება, არ იცის რა ქნას. სოსო ჯულაშვილი უსაყვადურებს, როგორც მოწაფეს, რომელმაც გაკვეთილი არ იცის. ვინ არის აქ მასწავლებელი, თვითონ ბუტირსკი, თუ ეს ბიჭი, რომელიც არცხვენს მას მთელი კლასის წინაშე!

— კმარა! — დაუყვირა ბოლოს მოთმინებადაკარგულმა, გაბრაზებულმა ელინისტმა.

ამით ელინისტის ტანჯვა არ გათავებულა. სოსომ წინდაწინ მოამზადა ახალი, ჯერ კიდევ აუხსნელი გაკვეთილი მასწავლებელზე უკეთ. ბუტირსკის თანდათან ავიწყდებოდა, რასაც ოდესღაც უნივერსიტეტში ასწავლიდნენ, გაკვეთილებისათვის არა-

ქალაქ გორის ძველი ნაწილი.

სოდეს არ ემზადებოდა და ახლაც გაცოცხლებული დარჩა.

შვილის საქციელმა ადამაშვილიც მასწავლებლის წინაშე უხერხულ მდგომარეობაში ჩააყენა. საჭირო იყო როგორმე მოეგვარებინა ეს საქმე. გადაწყვიტა სადილი გაემართა და ყველა მასწავლებელი მოეწვია. პირველ რიგში, რასაკვირველია, მისი შვილის მიერ შეურაცყოფილი ივანე ვასილისძე ბუტირსკი იყო მოწვეული.

ბუტირსკი ეტლით მობრძანდა, მაგრამ ეტლი არ გაუშვა და უბრძანა ივანეთან დაეცადა. საქართველოში სადილები და წვეულება, ღვინითა და გრძელი საღებავებით, დიდხანს გრძელდება. ივანე ვასილისძე მოუსვენრად იჯდა და ხშირად უყურებდა საათს. სადილი ჯერ კიდევ არ გათავებულ იყო, რომ წასასვლელად ადგა.

შუა სადილობისას წასვლა ხომ მასპინძლის შეურაცყოფაა. ადამაშვილის მამა ფიცხი და ცხარე კაცი იყო, იფიქრა ბუტირსკის არ უნდა შერიგებო.

რომ ჩხუბი არ გამოეწვია, ბუტირსკი იძულებული გახდა აეხსნა თავისი წასვლის ნამდვილი მიზეზი.

აღმოჩნდა, რომ ამის მიზეზი მოწაფე ჯულაშვილი იყო, რომელმაც წესად დაისახა ჩაეჭრა მასწავლებელი და აიძულებდა ისე მომზადებულიყო ყოველი გაკვეთილისათვის, როგორც სახელმწიფო გამოცდისათვის.

— ბრწყინვალე ნიჭის პატრონი ბიჭია, მაგრამ საძაგლადაა აღზრდილი, ეშმაკობა იცის, რას არ ფიქრობს თავისთავზე. გთხოვთ მაპატიოთ, მშვიდობით, ბატონებო.

სკოლის ანალებში დაცულია, თუ როგორ დასცინოდა სოსო ჩინოვნიკ-მასწავლებლებს. ბუტირსკისთან დაკავშირებით იგონებენ მეორე ელინისტს გარტინსკის, რომელიც სემინარიაში ასწავლიდა. გარტინსკი ბუტირსკის ორეული იყო, ისეთივე შავრაზმელი უვარგისი პედაგოგი. თბილისის სემინარიაში ერთ საკონტროლო წერის გაკვეთილზე სოსო, იმის მაგიერ, რომ დაფაზე დაწერილი ფუკიდისა და ეზოპის ტექსტები გადმოეთარგმნა სემინარიის ბეჭედდაკრულ საკონტროლო ქალაღდის ფურცელზე, ყურძნის ფოთლებისაგან სახეების ხატვას შეუდგა. გვერდით მჯდომ ამხანაგს გაეცინა, სოსოს ნახატს რომ შეხედა საკონტროლო ფურცელზე. სოსომ კი ყურძნის ფოთლებს შორის სახეებიანი ასოებით ჩააწერა ქართული ზღაპრის „ჩიტო და მელიას“ დასაწყისი:

„ჩიტო, ჩიტო, ჩიორაო!“

„რაო, ბატონო მელაო?“

თითქმის მთელი საათის განმავლობაში ხატავდა სოსო საკონტროლო ქალაღდზე და მხოლოდ ზარის დარეკამდის ხუთი წუთით წინ აუჩქარებლად ჩაწერა შიგ თარგმანი.

— შენ ხომ არ გაგიჟდი, სოსო, — უჩუჩულო მას ამხანაგმა, — ქალაღდი ხომ გაფუჭებულაა, მოდი, ვითხოვ შენთვის ახალ ფურცელს.

— არა უშვავს, — მიუგო სოსომ, — გარტინსკისთანა ვაჟბატონებისათვის ესეც ბევრია.

ორი კვირის შემდეგ გარტინსკომ დააბრუნა საკონტროლო ნამუშევარი. ბრწყინვალედ შეაფასა იოსებ ჯულაშვილის ნაშრომი და განსაკუთრებით შეაქო იმისათვის, რომ საკონტროლო ფურცელზე მან აღადგინა თერმოპილის კარები ძველი ბერძნული წარწერებით.

სოსომ ხუთი მიიღო.

აი კიდევ სასულიერო სასწავლებლის მასწავლებელი. ფოტოგრაფიული სურათიდან იცქირება დაღვრემილი, პირქუში წვეროსანი, — ეს მათემატიკოსი და გეოგრაფიის მასწავლებელი მიხეილ ივანესძე ილურიძეა.

საკლასო ჟურნალში მისი სვეტები, სავსეა ერთებით და მელნით არის გათხუხუნული. მოწაფის გამოკითხვის დროს კალამი მახელივით ჰქონდა აღმართული მოწაფის თავზე, და საკმაო იყო მოწაფე შეყოყმანებულიყო, რომ მელნის შხაპუნით ჩაჯღაბნიდა ჟურნალში მსუქან ერთს, თუმცა რამდენიმე დღის შემდეგ შეეძლო ოთხად გადაეკეთებინა. იცოდა თუ არ იცოდა მოწაფემ ვაკვეთილი, ამას ხშირად არ ჰქონდა მისთვის მნიშვნელობა. ილურიძე არ იყო ბავშვების მოძულე, მაგრამ თავისი; მის მიერ გამოგონებული აღზრდის სისტემა ჰქონდა.

ერთი მოწაფე გიორგი ელისაბედაშვილი ერთხელ, თავის საუბედუროდ, მოვიდა სასწავლებელში და გულზე მამის საათი ჰქონდა ვაკეთებული, ვერცხლის გრძელი ჯაჭვი გაება მთელ მკერდზე და ამაყად დადიოდა, თავს იწონებდა ბავშვების წინაშე.

ვერ მოისახრა ილურიძის ვაკვეთილის დროს ჯაჭვი მოეძრო და მწარედ დაისაჯა ამისათვის. ილურიძემ დაფასთან გამოიძახა ელისაბედაშვილი და როდესაც მოწაფის გულზე ბრწყვიალა ჯაჭვი დაინახა, წვეროსანი ერთხანს ჩუმად იყო და გაბოროტებით შესტკეროდა, მერმე კი დაიღრიალა რაც ძალ-ღონე ჰქონდა:

— ვინა ხარ, შე უბედურო, მეეტლე — მეეტლე არა ხარ, კინტო — კინტო არა ხარ, მოწაფე — არც მოწაფე ხარ, ეშმაკმა იცის შენი თავი! გაეთრიე კლასიდან ახლავე! — და არაფერი არ უკითხავს, ისე დაუსვა ერთი.

პეტო ადამაშვილს ცუდი პასუხისათვის მან ნოლი დაუსვა ჟურნალში. საწყალი პეტო ცდილობდა გაესწორებინა ნიშანი და განაგრძობდა რაღაც ლულულს. მაგრამ ყოველ წარმოთქმულ სიტყვაზე პედაგოგი ნოლს გამოკლებას უწერდა. დაბოლოს ნოლს ექვსი თუ შვიდი გამოკლება მიაწერა.

აქ მოწაფეებმა ველარ მოითმინეს და დაუწყეს პედაგოგს იმის მტკიცება, რომ ნოლი ნოლია და ნოლისაგან რამის გამოკლება სრულიად უმნიშვნელოა.

ამ უცნაურ პედაგოგს ერთხელ სოსომ ბრძოლა გაუმართა. ილურიძე ახალ ვაკვეთილს უხსნიდა მოწაფეებს. ახსნის დროს მალინინისა და ბურენინის

სოსო ჯულაშვილი. (14 წლისა)

სახელმძღვანელოდან ამოცანის გამოყვანას შეუდგა. ამოცანა როგორღაც არ გამოდიოდა და მიღებული პასუხი სახელმძღვანელოს პასუხს არ ეთანხმებოდა. ასეთი შემთხვევა შეიძლება მოუხდეს თავის საგნის მკოდნე მასწავლებელსაც. რამდენადაც მეტად აცივდებოდა ილურიძე ამ უკუღმართ ამოცანას, რამდენადაც მეტს ურტყამდა და ამტვრევდა ცარცს დაფაზე, მით უფროდაუფრო იბნეოდა და ბოლოს გამოაცხადა, ამ ამოცანის გამოყვანა არ შეიძლება, სახელმძღვანელოში შეცდომით არის დაბეჭდილი, ან მალინინი და ბურენინი სტყუიანო.

აქ კი სოსო ჯულაშვილი მალინინისა და ბურენინის დამცველად გამოვიდა, ის მივიდა დაფასთან და მთელი კლასის აღტაცებულ ჩურჩულში შეუძლებელი შესაძლებლად გახადა — ამოცანა გამოიყვანა. ილურიძე შეიძლება თავის სიცოცხლეში პირველად დაიბნა. თავისებურად სამართლიანი კაცი იყო და შეაქო სოსო, მაგრამ ენის ბორძიკით, დაბნეულად ურჩია შემდეგისათვის გამგონე ყოფილიყო და უფროსებისადმი პატივისცემა ჰქონოდა. ძლივს დაუცადა ზარის დარეკას. მასწავლებელი გავარდა სამასწავლებლოში.

რამდენი იყო უცნაური, მანიაკი, ჩინოვნიკი, ჟანდარმი, და რა ცოტა — გულკეთილი ხალხი, მკოდნე, აღმზრდელი.

სასულიერო სასწავლებლის უცნაური ხალხის გაღერის შესავსებად შეიძლება კიდევ დიმიტრი ხახუტაშვილიც დავუმატოთ. თავის კლასში არმიის დისციპლინა ჰქონდა შემოღებული. მისი პატარა მოწაფეები გაუნძრევლად უნდა მსხდარიყვნენ, ხელები თავის წინ მერხზე უნდა ჰქონოდათ დაწყობილი და მთელი ვაკვეთილის განმავლობაში მასწავლებლისათვის ეყურებინათ თვალებში. მართლაც

ასე ისხდნენ მის წინაშე კლასში გაქვავებული, გაყინული ბავშვები. თუ ვინმე უდროოდ გამოცოცხლდებოდა, მასწავლებელი სახაზავს დაჰკრავდა თითებზე.

— ბავშვებო, ვინ არის თქვენი მასწავლებელი? ეკითხებოდა ის გაკვეთილზე პირველად მოსულ მოწაფეებს.

არავინ იცის, ვინ არის მათი მასწავლებელი. მხოლოდ ორი გამბედავი, მეორე წელს დარჩენილი ბავშვი სწევს ხელს, ისინი მომართულ მანქანასავით ამბობენ მარცვალ-მარცვალ: „დიმიტრი ხა-ხუ-ტა-შვი-ლი“.

— მართალია, — ადასტურებს და მთელი პირველი გაკვეთილის განმავლობაში აიძულებს ბავშვებს ერთად და ცალცალკე გაიზებრონ მისი სახელი: „დიმიტრი ხა-ხუ-ტა-შვი-ლი“.

ლავროვი, როგორც ბუტირსკი, საქართველოსა და ქართველების მოძულე იყო. მან კლასში ჯარიმის ბილეთი შემოიღო ქართულად ლაპარაკისათვის. ვინც პირველად დაიწყებდა ქართულად ლაპარაკს, ის დებულობდა ჯარიმის ბილეთს, მაგრამ თუ მიმლებს არ უნდოდა კვლავ დაესაჯათ, ბილეთი უნდა გადაეცა შემდეგისათვის, რომელიც თავის დედანაზე დაილაპარაკებდა. ამგვარი სისტემა ინსპექტორს (დასასრული შემდეგ ნომერში)

ტორმა ფროლოვმა გამოიგონა პირველად ცარსკოე სელოს-ლიცეიში, სადაც პუშკინი სწავლობდა, და ეს უანდარძული გამოგონება გადმოიღო მასწავლებელმა. ლავროვს ისეთი პატივი სცეს მოწაფეებმა, რომელიც იყო: მათ ჩაუმტვრიეს ბინის ფანჯრის მინები.

ყველა მასწავლებელი როდი იყო ბუტირსკისა და ლავროვისავით საძაგელი, ან ისეთი უცნაური, როგორც ხახუტაშვილი. სასწავლებლის ზედამხედველი ბელიაევი, ამბობენ, კეთილი და პატიოსანი კაცი იყო. მისი პორტრეტი 1894 წელს გადაღებული ფოტოსურათის ცენტრშია. შუშის სათვალეებიდან გამოიყურება ამობურთული, ბეცი კეთილთვალეებიანი კაცი. ეკატერინე გრიგოლის ასული უკერავდა და ურეცხდა მას სარეცხს. ის ამბობდა, ბელიაევი თანამიგრძნობდა და ახარებდა სოსოს წარმატებათ.

მოწაფეები სიამოვნებით იგონებენ აგრეთვე მასწავლებელ მგალობლიშვილს, ქართველ ხალხოსან მწერალს, მასწავლებელ დათოშვილს და საძაგლიშვილს, მაგრამ ამისთანა მასწავლებლები დიდხანს ვერ ძლებდენ სასწავლებელში, იმათ შესახებ თბილისი კვალი რჩებოდა გულში და სიამოვნებით იგონებენ მოწაფეები ახლაც, ორმოცი-ორმოცდაათი წლის შემდეგ.

თარგმანი ნინო ნაკაშიძისა

ქვეყნის ბავშვი

მზის სხივებით მოვლვარე
ბადს ზურმუხტის კაბა ეცვას;
ადევნებდი ბავშვურ თვალეშ
მონაგარდუ პირველ მგონხალს.
გაზაფხულის ლურჯი დილა
კამკამებდა, — მერე როგორ!
გადახწიე ტოტი ფრთხილად
და აკოცე ვარდის კოკორს.
ცელქი ხიდ ყვავილნარში
ათრთოლებდა მწვანე ფურცლებს,
გახარებდა ცის კამკაში

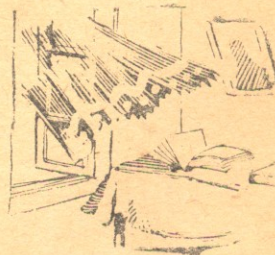
და ყვავილთა სიკვკლუდუ.
სინარული ფეთქდა ირგვლივ,
ცა ელავდა უნაპირთ
და უწნავდა მწვანე გვირგვინს
ხის რტეები ძია კირღვს.
მზე ეკიდა ოქროს დერბად,
იდექ რდგდრც თაიგული,
და მერცხალი ჭიკჭიკებდა:
„გაზაფხული, გაზაფხული!“

იოსებ ნონეზვილი

მ ა გ ა ვ ა ს ი

ფანჯარასთან, ბალში, ტოტუნ
 მთების ამბავს გალობს ჩიტი.
 თბილა, და მზით მოხიბლულ
 იფურჩქნება ვარდის კვირტი.
 ქოლგებს ქვეყნის გასახარად
 ალუჩები თეთრად შლიან...
 სიო ქრის, და ტკბილად ვისმენ
 გაზაფხულის კაბის შრიალს.
 ვალებ ფანჯრებს, გაშლილ სივრცეს
 რომ მოვავლო კარგად თვალი:
 გაზაფხული ღვივის ყველგან,
 ცის და მიწის კოხტა ქალი.
 სანავარდოდ გაუხდია
 ტყე, მინდორი, მთაც და ხევიც,
 ჩემს ბინაშიც შემოიჭრა
 ნიავეთ და ფრთების რხევით.
 მიაფინა შუქი კედლებს,
 გაუსინჯა ფარდებს ძალა
 და წიგნებიც მაგიდაზე
 გადაფურცლა, გადაშალა.
 ბებერ კატას ეჩურჩულა,
 არ უსურვა დიდხანს წოლა,
 გადაავლო თვალი სარკეს
 და წარბები შეისწორა.
 მოტრიალდა, გაიცინა,
 აუთოთოლდა ბაგე ნაზი
 და იმღერა დღეგრძელობა
 ჩვენი ქვეყნის სილამაზის.
 ჩუმად, ჩუმად, ტყე ჩურჩულებს,
 ალუჩები კვირტებს შლიან...
 ყური უგდეთ გაზაფხულის
 სიმღერას და კაბის შრიალს!

ჭირითი

„თვითმპყრობელმა კეისარმა ვესპასიანე სებასტოსმა და დომიციანე კეისარმა, სებასტოსის ძემ—იბერთა მეფეს მითრიდატს ფარსმანის ძეს, კეისრის მეგობარსა და რომაელების მოსიყვარულე ერს ეს ზღუდე გაუმაგრეს“.

მცხეთის ზღუდეზე ამოჭრილი წარწერა (75 წ.)

I

იბერიის ძველი სატახტო ქალაქია მცხეთა.

მცხეთაში მოდიოდნენ სავაჭროდ რომაელები, ბერძნები, ინდოელები, ირანელები, სავსე იყო ბაზარი ნაირნაირი საქონლით.

მდინარე მტკვრის ნაპირზე იყო გაშენებული ქალაქი მცხეთა. ვინც პირველად მოვიდოდა მცხეთაში, მას ხიბლავდა ამ ქალაქის ბუნებრივი სიმაგრე. აქ იყრიდა თავს ოთხი მხრიდან მომავალი გზა. მცხეთიდან განაგებდა იბერიას მეფე ფარსმანი, რომელიც ჩვენი წელთაღრიცხვის პირველი საუკუნის ბოლოს ცხოვრობდა.

ერთხელ ფარსმან მეფეს დიდი ნადიმი ჰქონდა. ამ ნადიმზე ესწრებოდნენ უცხო ქვეყნების წარმომადგენლებიც. ნადიმის შემდეგ ისინი გამოვიდნენ, უცქეროდნენ გრუზა ტყეებით შემოსილ მთებს და მტკვრის ნაპირებზე გაშლილ ველებს, საიდანაც სალამოობით უბერავდა გრილი ნიავი. ერთმა უცხოელმა მეფეს უთხრა:

— დიდებულო მეფეო ფარსმან, თქვენს ქალაქს ირგვლივ კარგი სიმაგრენი ჰქონია.

ფარსმანმა გახედა მაღალ მთებს, ხელოვნურ ზღუდეთა კარიბჭეებს და მოახსენა:

— მტერი იოლად ვერ შემოვა ჩვენს მცხეთაში. მარჯვნივ და მარცხნივ მთებია დარაჯად. ამ მთებზე გაუვალი ტყეა. მტერი აღმოსავლეთიდან მტკვრის ხეობით თუ შემოვა, მაგრამ აქ კიდევ ხელოვნური სიმაგრე გვაქვს.

II

ფარსმან მეფეს ქვეყანა იცნობდა. მისი სახელი შორს იყო გასული. ფარსმანს მეგობრობდნენ რომაელები. სხვაც ბევრი ჰყავდა მოყვრები. არც მტრები ჰყვებოდა. იგი მტკიცედ იჯდა მცხეთაში და განაგებდა თავის სამშობლოს—იბერიას.

ფარსმანს პირველი ცოლის ხელში ჰყავდა ვაჟი როდამი. მან სიჭაბუკეშივე გაითქვა სახელი. მეტად მშვენიერი, ლამაზი ჭაბუკი იყო, ვაჟკაცური შეხედულობა ჰქონდა. სამშობლოში ყველა იცნობდა ამ მხარბუქიან და ღონიერ ვაჟკაცს. მამა მართავდა

სამეფოს, ხოლო შვილის საქმე ასპარეზობა იყო ბევრჯერ მოუპოვებია გამარჯვება, ვაჟკაცობის სახელი.

ფარსმანის შინაური მტრები არ ისვენებდნენ, პირში აქებდნენ როდამს, ყურში აგონებდნენ:

— სირცხვილი არაა, მოხუცი მამა სამეფოს მართავდეს, ხოლო ვისაც ჭკუა და მკლავი უჭრის, ის უბრალოდ ასპარეზობდეს?!—ასე ამხედრებდნენ შვილს მამის წინააღმდეგ ორგული მეზობლები.

ჭაბუკი როდამი შურით ივსებოდა, მაგრამ პირში მაქებარ მეზობლებს ღიმილით ეუბნებოდა:

— ყველაფერს თავისი დრო აქვს. უფროსი შვილი ვარ და მეფობა სად გამეცქევა. უკვდავი ამ ქვეყნად სხვა ვინ ყოფილა, რომ იბერიის მეფე ფარსმანი იქნეს,—ამ უკანასკნელ სიტყვებს იტყოდა ხოლმე გესლიანად და სახეზე ცივი ღიმილი რჩებოდა. ფარსმან მეფის მტრები კარგად ხვდებოდნენ გრძნობის ამყოლი ჭაბუკის ზრახვებს და ფარსიველურად უდასტურებდნენ:

— მართალს ამბობ, როდამ! მოითმენ და მოიგებ.

რა გაეწყობოდა, ითმენდა ჭაბუკი როდამიც, რომელსაც ჭკუა თუ არა, მკლავი ხომ მაინც უჭრიდა. დღეებს დღეები მისდევდა. მეფობის ჭინით გატაცებულ ჭაბუკს კვირა წლებად ეჩვენებოდა. მისი ზრახვები არ იცოდა მოხუცმა მამამ და ყველაფერს უხვად აძლევდა ღონითა და სიმშვენიერით განთქმულ შვილს.

როდამი ეძებდა ფარსმანზე განაწყენებულ პირს, განსაკუთრებით ისეთს, რომელსაც ჯარებთან ექნებოდა კავშირი. იგი ასეთ პირთან აპირებდა იღუმალ ზრახვათა გამჟღავნებას. მაღე იპოვა ასეთი კაცი, რომლისთვისაც ფარსმან მეფეს დამტუქსავი ბრძანება ჰქონდა მიცემული პართიელებთან ბრძოლის გამო. როდამი დაუმეგობრდა ამ კაცს და სწორედ აქედან დაიწყო მისი სახელმწიფოებრივი საქმიანობაც. მან მამისაგან დატუქსულ მხედარმთავარს შეუთვალა:

— თქვენს რჩეულ მოასპარეზებთან მსურს ისართა სროლაო.

სასპარეზო ადგილად დაუნიშნა მცხეთის აღმოსავლეთით მტკვრის მარჯვენა ნაპირზე გაშლილი თვალუწვდენელი მინდორი, სადაც ხშირად იმართებოდა შეჯიბრება ისრის სროლაში.

ეს ადგილი რაღაც ბუნებრივი თეატრივით იყო მოწყობილი. სამი მხრით ერტყა ტყიანი მთები. მტკვრის ნაპირს მიჰყვებოდა უცნაური, ლაშაზი ხეივანი. ბაღებში ხეხილი იდგა მრავალი ჯიშის. მაღალ ხეებზე ვაზი სუროსავით იყო შემოხვეული და მტევნებით დახუნძლული რტოები ძირს დახნილი იყვნენ. ამ ხეივანზე გადიოდა გზატკეცილი რომიდან ინდოეთისაკენ.

მეფის შვილთან სასპარეზოდ გასვლა იბერიის ჯარების მეთაურს მოეწონა. იგი ფიქრობდა: ჩემზე განაწყენებულ ფარსმან მეფეს გაეხარდება, მის შვილთან რომ ვიასპარეზებო.

დანიშნეს დღე.

იბერიელი ვანთქმული მოასპარეზენი გაშლილ მინდორზე მოგროვდნენ. მოასპარეზეთა სანახადად უთვალავი ხალხი იყო მოსული. ისინი დადიოდნენ ხეივანებსა და ტყის ნაპირებზე, საიდანაც გრილი ნიავი შარიშურით მოდიოდა.

— ასპარეზობა და ისრის სროლა კარგია საწვრთნელად, — მოახსენა სარდალმა როდამს.

— დია რომ კარგი საქმეა, მაგრამ მოხუცი მამაჩემი არ ფიქრობს ამ საქმეზე. იბერიას უკეთესი მეფე უნდა... ხალხი დაძაბუნდა. ისე, როგორც თვით მოხუცი მეფეა ძაბუნია, — თქვა უკმაყოფილო კილოთი მეფობაზე მეოცნებე როდამმა და სარდალს შეხედა.

სარდალს გულმა უცნაურად დაუწყო ძგერა. კაბუკის ზრახვანი მისთვის ნათელი იყო, რომ იგი ქვეყნის დაცვას ასპარეზობიდან იწყებდა.

ხანში შესული იყო ფარსმან მეფე, მაგრამ მისი ხმლის ტრიალი პართიელებს სულ ახსოვდათ, როდეს რომ თავი გაუჩენა და მტრის ლაშქარს უკან დაახევინა. ეს თავისი თვალთ ჰქონდა ნახული როდამის სიტყვებით გულამგერებულ სარდალს. მან

ფარსმან მეფისადმი ლალატი ერთი წუთითაც არ გაიტარა გულში, მაგრამ გრძნობისამყოლ კაბუკს მაინც მოახსენა:

— იბერიას რა უშავს, ღირსეული შემკვიდე უზრდება...

III

ფარსმანის ჯარების სარდალი აღარ იყო ასპარეზობის ხასიათზე, მაგრამ მოსულ მოასპარეზებებს უკან ხომ არ გაიწვევდა?!

გაიმართა ასპარეზობა...

ახმაურდა დაფი, ნალარა და ზინზილაკი.

სარდალის პასუხით გახარებული როდამი ამაყად გამოვიდა სასპარეზო მინდორზე. მშვენიერი, მხარბეჭიანი კაბუკი მთელი მაცურებლების ყურადღებას იქცევდა.

ფარსმანის სარდალს თავისი ვანთქმული მოასპარეზენი გაფრთხილებული ჰყავდა:

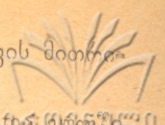
— როდამი ასპარეზობის ტრფიალს რომ იტყვიან, იგია სწორედ, ზოგჯერ დაუთმეთ და გამარჯვებული გამოვიდესო.

მოასპარეზენი უფროსის სიტყვებს არ ივიწყებდნენ, მაგრამ მეფის შვილი ისე მოხდენილად ასპარეზობდა, რომ აღარავის სჭირდებოდა ვანგებ დათმობა. ისრების დიდი სროლა იყო. მართლაც რომ სანაქებო მოასპარეზე აღმოჩნდა როდამი. მთელ მინდორზე ერთიც არ იყო მისი ღირსეული მეტოქე.

გამარჯვებული როდამი ასპარეზობიდან გახარებული მოდიოდა, მოაგელვებდა ცხენს და მაღლა ეჭირა თავი. მისი საიღუმლო ზრახვების მკოდნე სარდალი ღრმად იყო ჩაფიქრებული, არ იცოდა, რა ეთქვა მეფისათვის, და ცხენი ნაბიჯით მიჰყავდა. იგი პირდაპირ შევიდა ფარსმან მეფესთან და მოახსენა მისი შვილის გუმანი. მამას არ მოეწონა შვილის ზრახვა და იმ წამსვე მისი თავიდან მოშორება გადაწყვიტა.

ამ ასპარეზობამ როდამს კიდევ უფრო გაუთქვა სახელი. ყველა იმის სისწრაფესა და ვაჟკაცობაზე ლაპარაკობდა. მეფემ ნაასპარეზალი შვილი მოიხმო და მოახსენა:

დამოკიდებულების ამბავი სომხეთის მეფის მითრიდატის ყურამდისაც მისულიყო.

როდამი ბიძასთან წავიდა სტუმრად ვერაგი განზრახვა ჰქონდა. მითრიდატი ფრიად გულთბილად მიიღო, დიდი ნადიმი გამართა და ლალად ილხენდნენ. მითრიდატი ხშირად ასხენებდა თავის ძმას, იბერიის მეფეს ფარსმანს, აქებდა მის ვაჟკაცობას. მაგრამ სამაგიეროდ როდამი აძაგებდა:

— მამაჩემი ჩემი დედინაცვლის ჭკუით მართავს სამეფოს, ღვიძლი შვილი შემიძულა. მე აღარ შემეძლო მათთან დგომა და შენთან წამოველ, ბიძაჩემო, მითრიდატს ტახტის მომავალი მემკვიდრე შეეცოდა, ძალიან შეწუხდა.

— მე ვინახულებ ჩემ ძმას და თქვენს საქმეს კეთილად დავაბოლოვებ.

სამშობლოდან ვითომ გამოქცეულ როდამს განგებ უხაროდა მითრიდატის სიტყვები. იგი სწორედ ბიძასთან იყო სამეფო ტახტის დასაკავებლად წამოსული.

ნადიმზე მან გაიცნო სომეხთა დიდებულები და მათთან ფრიად მეგობრული კავშირი გააბა. სომეხთა დიდებულებსაც მოსწონდათ, ასეთი შესანიშნავი, მშვენებით მოსილი თვალტანადი ჭაბუკი რომ დაიმეგობრეს. ისინი დროს სულ ნადირობასა და ასპარეზობაში ატარებდნენ. ამ დაუსრულებელ ნადირობასა, ნადირობასა და ასპარეზობაში იბერიის მეფისწულსა და სომეხთა დიდებულთ შორის დიდი კეთილმეგობრული განწყობილება დამყარდა. ისინი თავიანთ გულისნადებს ერთმანეთს აღარ უმაღავდნენ. სწორედ ამ დაახლოვების შედეგი იყო, რომ სომეხ დიდებულთ როდამმა ჩააგონა:

„ბიძაჩემი ცუდად გეპყრობათ, უნდა უღალატოთ“, — და გაორგულებული პირები თავის გარშემო შემოიკრიბა.

როდამი როცა დარწმუნდა, რომ ნიადაგი აჯანყებისათვის მომზადებული იყო, ბიძას დაემშვიდობა და ვითომ შემდღურებულ მამასთან შესარიგებლად წამოვიდა. მან ჩამოსვლისთანავე მოახსენა მამას:

— სომეხ დიდებულებში დიდი უკმაყოფილება დავატრიალე მეფის წინააღმდეგ. საქმე მოწყობილია, მომეცი ჯარი, დავიპყრობ სომხეთს და გავმეფდები.

სომხეთში მართლაც არეულობა შეიქმნა, და ფარსმანს მითრიდატისაგან გამოგზავნილმა კაცმა მოახსენა:

— სომხეთში მეფის წინააღმდეგ ამბოხებები გაჩაღდა. თქვენ, როგორც ღვიძლ ძმასა და ერთგულს, გთხოვთ ჯარით დახმარებას.

მეფეს როდამის სიტყვები აქამდის არ სჯეროდა, მაგრამ როცა შეშინებული მითრიდატის კაცი მოუვიდა და დახმარებას თხოულობდა, ძალიან გაეხარა, ძმას კი ნიშნისმომგებად შეუთვალა:

— ჩემ ძმას მოახსენე: მე რომ აღბანელებს ვებრძოდი, რომაელების მოხმობა შენ რად დამიშაღეთქო?

— ჯარი გვყავს და მკლავი გიჭრის. შენისთანა ვაჟკაცს მარტო ასპარეზობა რა სახელს შეჰმატებს. განა მეფობას შენ ვერ შეასრულებ?

როდამს სახე გაუბრწყინდა. ფრიად ესიამოვნა მოხუცი მეფის რჩევა. მაშინ ამ ორიოდ სიტყვამ ისე შეაყვარა მამა, თითქოს მის წინააღმდეგ არასოდეს არაფერი არ ეთქვა, და დაუფიქრებლად შეჰპაჟღავნა:

— დიღო მამა და ბრძენო მეფე, დია რომ კარგი აზრი მოგსვლია, გიყვარს ხალხი, და ხალხის ერთგული მეფე სწორედ ამ დასკვნამდის უნდა მისულიყო!

მეფემ გულდასმით მოისმინა როდამის ჭაბუკური აღტაცებით, გულუბრყვილოდ წარმოთქმული სიტყვები, და უბრძანა:

— წადი, შენ სომხეთი უნდა დაიპყრო, იქ გამეფდები, და იბერიაც გაფართოვდება.

ასეთი პასუხი როდამისათვის სრულიად მოულოდნელი იყო. მას ვერც კი წარმოედგინა, თუ ფარსმანი თავის ღვიძლ ძმას მითრიდატს უღალატებდა, რომელიც სომხეთის მეფედ იყო. ამ მოულოდნელ წინადადებაზე როდამი სახტად დარჩა. დაბნეულმა ჭაბუკმა რაღაც გულუბრყვილობით იკითხა:

— როგორ უნდა მოხდეს ამ გეგმის შესრულება?

— წახვალ სტუმრად, და ეცადე, ხალხი აუჯანყე.

ეს აზრი მოეწონა როდამს, და კიდევ რომ არ მოსწონებოდა, მეფეს იმ წუთას რაღას ეტყოდა, როცა პირველ პასუხში მამას ბრძენი მეფე უწოდა. მაგრამ როდამი მაინც მალე დარწმუნდა, რომ ბიძასთან მისი წასვლა იჭვეს არ გამოიწვევდა. ხმა იყო გავარჯნილი: როდამსა და ფარსმანს შორის კეთილი განიება არზაო. იგი, როგორც პირველი ცოლის დეულა, უნდოდა მოეშორებინა. ამ ურიგო მხარბეკიან

მოციქული ფარსმანმა ამ სიტყვებით გააბრუნა უკან, იბერიის ჯარი როდამს გადასცა და ძმის ქვეყნის ასაოხრებლად გააგზავნა. მითრიდატი იბერიის ჯარებს სამოყვროდ ელოდა, და მტრად კი მოადგნენ. გაოცდა მეფე, დატრიალდა, რაღაც სამზადისს შეუდგა, მაგრამ რაღას მოასწრებდა, როცა მტრად მოსული ძმისწული კარზე ადგა. მითრიდატი გაიქცა და გარნის ციხეს შეაფარა თავი, რომელიც შესანიშნავ სიმაგრეს წარმოადგენდა. ციხეს მოხდენილი მდებარეობა ჰქონდა, ძნელად მისავალი იყო. ამ ციხეში მეფეს რომაელების ჯარი იცავდა.

როდამმა ბიძასთან სტუმრობის დროს ყოველი გზა და მისავალი შეისწავლა, მაგრამ გარნის ციხის აღება მაინც გაუძნელდა.

ბიძა ციხეში იყო დამწყვედელი და ძმისწული გარედან უტრიალებდა. ციხეს ალყა შემოარტყეს იბერიელებმა. გადიოდა ხანი, სიმაგრეს კი ვერ იღებდნენ. ბოლოს როდამმა ციხის მცველი რომაელის პირით შეუთვალა ბიძას:

— ახლა იბერიელები შენზე ძლიერნი ვართ, მაგრამ ჩვენს ნათესაობას არ ვივიწყებთ და ზავზე თანახმა გაგვიხდით.

მაგრამ მითრიდატი ასე იოლად როდი თმობდა მეფობას, ზავზე უარს ამბობდა და ფარსმანს შეუთვალა ქართველი ჯარი სომხეთიდან გაიყვანეთ.

ფარსმანი ვითომ თანახმა იყო, მაგრამ თანაც პასუხს აგვიანებდა, როდამთან კი კაცს კაცზე აგზავნიდა და უთვლიდა:

— ციხის აღებას ძალიან აგვიანებ. შეიქერ და მეფე ტახტიდან გადმოაგდე!

გარნის ციხე ისე დიდხანს იყო იბერიელებისაგან ალყაშემორტყმული, რომ ციხის მცველი რომაელებიც აჯანყდნენ: ციხის დაცვა აღარ შეგვიძლიაო.

შეშინებულმა მითრიდატმა როდამს შეუთვალა:

— ვიცი, რომ ძალა შენს ხელშია. თანახმა ვარ მოგელაპარაკო, მაგრამ სიტყვა მომეცი, რომ ბიძას არაფერს აენებ.

გახარებულმა როდამმა მტკიცედ შეჰფიცა:

(დასასრული იქნება)

— ასე როგორ გავკადნიერდები, რომ მაჩიქმის ძმას ხელი ვყო.

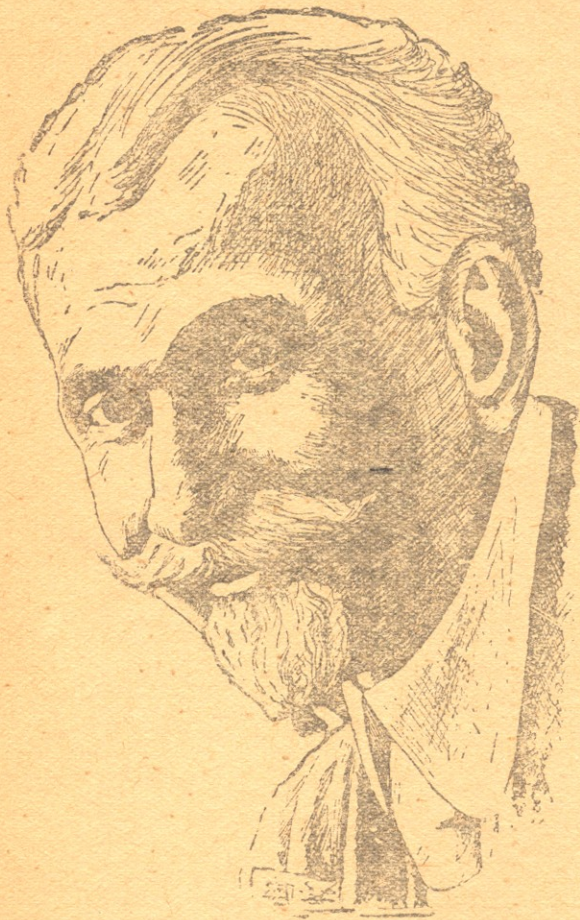
მითრიდატი ფიცს ენდო და როდამთან მივიდა. ძმისწულს პირობა და ფიცი აღარ გაახსენდა, მეფე შეიპყრო, მსახურებს ბორკილები გააკეთებინა ფეხებზე და მითრიდატის მკაცრი მმართველობით უკმაყოფილო ხალხი ირგვლივ შემოიკრიბა. ამავე დროს როდამმა ფარსმანისაგან საიდუმლო ბრძანება მიიღო: მითრიდატი უნდა მოეკლათ. ბრძანება მალე შეასრულეს.

მითრიდატის ვერაგულმა მკვლევლობამ გააბრაზა რომაელები და ფარსმანის ჯარის გაყვანა მოითხოვეს სომხეთიდან. ფარსმან მეფე არც მათ მოთხოვნას უგდებდა ყურს.

როდამი ცოტახანს იყო მეფედ სომხეთში და კვლავ იბერიაში დაბრუნდა. მამას ახლა ძალიან ეშინოდა მისი. როდამმა უკვე ათასნაირი გზა და ხერხი იცოდა მეფობის ძიებისათვის, ამიტომ ფარსმანმა როდამი თავის მსახურთ მოაკვლევინა. ასე გაიკეთა ფარსმანმა ორი საქმე: შინაური მტერიც მოიშორა და რომაელებსაც ერთგულება დაუმტკიცა.

სომხეთის დიდი გმოსანი

კვანს ეჯავრებოდა მკვირცხლი და ცნობისმოყვარე ბავშვი და ხშირად სცემდა მას. სადაგელი მასწავლებელი აიძულებდა, მოწაფეს, ათასგვარი სისულელე გაეზებირებინა ყოველდღე.

ამნაირად შეისწავლა ოვანესმა ანბანი თავის სამშობლო სოფელში. 1879 წელს, ათი წლის ბიჭი მშობლებმა ჯალალოლის სკოლაში გადაიყვანეს.

აქ სულ მალე გამოიჩინა თავი: სწავლობდა წარმატებით, თხზავდა შიირებსა და ლექსებს. მოწაფეები ძალიან დაუახლოვდნენ მას, კიდევ ამაყოფნენ კეთილი და ნიჭიერი მეგობრით.

ამიტომ მათ გული დასწყდათ, როცა სამი წლის შემდეგ გაიგეს, რომ საყვარელი ამხანაგი თბილისში გადაჰყავდათ, ნერსესიანის სახელობის სასულიერო სემინარიაში. განშორების ჟამს ბევრმა მოწყენილება იგრძნო, მაგრამ რა გაეწყობოდა, ოვანესი თბილისში უნდა წასულიყო.

სასულიერო სემინარიაში სიხარულით მიიღეს, ფიქრობდნენ: თუმანიანი მეტად ნიჭიერია, თან მღვდლის შვილია და მისგან, უთუოდ, რელიგიის დიდი მსახური გამოვაო. მშობლების სურვილიც ეს იყო: უნდოდათ ოვანესი მღვდელი გამხდარიყო.

მაგრამ მათი შვილი სრულიადაც არ ფიქრობდა ამზე. მას სულ სხვა რამ აინტერესებდა, აინტერესებდა მწერლობა, ლიტერატურა, ხალხის ცხოვრება... დღედაღამ ლექსებზე ოცნებობდა, ოცნებობდა თავისი ნაწარმოებების ბედზე.

ერთხელ, ჩვიდმეტი წლის ოვანესმა დაწერა შესანიშნავი ლექსი „ძალღი და კატა“. რამდენიმეჯერ შეასწორა. წაიკითხა და ძალიან მოეწონა. შემდეგ რედაქციაში წაიღო.

მეორე დღიდან ვერ ისვენებდა ახალი ამბის მოლოდინში.

— აი, — ფიქრობდა იგი, საცაა ფოსტალიონი მოვა და მოიტანს გაზეთს, რომელშიაც ჩემი ლექსი იქნება.

უჩვეულო სიხარულმა მოიცვა ჭაბუკი ოვანესი, როცა თავისი „ძალღი და კატა“ დაბეჭდილი ნახა. რამდენიმე დღის შემდეგ მან კვლავ დაწერა ახალი შესანიშნავი ნაწარმოები „უბედური ვაჟკრები“. ამას კი მოჰყვა პოემა „მარო“, „გუთნის სიმღერა“, „გაზაფხულის საღამო სოფლად“ და სხვ.

მალე ოვანეს თუმანიანმა სახელი გაითქვა. იგი გახდა ყველაზე უფრო პოპულარული და საყვარელი პოეტი სომხეთში.

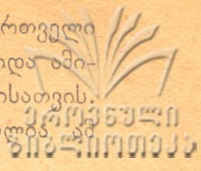
სოლო როდესაც ერთ წიგნად გამოიცა მისი ლექსები და პოემები (მოსკოვში, 1890 წელს), ლიტერატურულმა საზოგადოებამ თუმანიანი ნიჭიერ პოეტად აღიარა. შემდეგ მკითხველები ხშირად ნახულობდნენ საყვარელი პოეტის ახალ-ახალ ნაწარმო-

აღბათ, ბევრ თქვენგანს წაუკითხავს ლამაზი ენით დაწერილი პატარა მოთხრობა „გიქორი“. კითხვისას კიდევ ატირებულხართ და დიდხანს გიფიქრიათ თითისტოლა სოფელ ბიჭუნაზე, გლექსაც ჰამბოს საყვარელ ვაჟზე.

ძალიან აღელვებს მკითხველს სომხეთის გამოჩენილი მწერლისა და პოეტის ოვანეს თუმანიანის ნაწარმოებები. გატაცებით კითხულობენ ახლაც ბავშვები და მოზრდილები მის „მოჯამაგირესა და ბატონს“, „გულად ნახარას“, „ანუშს“, „ერთ წვეთ თათლს“, „კატასა და ძალღს“...

შესანიშნავი მგოსნის ნაწარმოებებში დიდი სიბო და გრძობაა, ჩანს ცხოვრების ღრმა ცოდნა. ეს იმიტომ, რომ ოვანესი თავიდანვე ყველაფერს გულმოდგინედ აკვირდებოდა, თავისებურად აფასებდა მოვლენებს, არ მოსწონდა ბევრი რამ...

ჯერ კიდევ ექვსი-შვიდი წლის ბიჭმა გამოიჩინა არაჩვეულებრივი თვისებები: ადვილად შეეძლო გამოეთქვა პატარ-პატარა შიირები. მაშინ იგი სწავლობდა ერთ დიაკვანთან, თავის სოფელ დსელში, სადაც 1869 წელს დაიბადა მომავალი მგოსანი. დია-

ებს სიმშვენიერით მოხიბლულნი სამართლიანად შებდნენ ავტორს.

ფართო საზოგადოებრივობას ოვანესი არა მარტო იპიტომ უყვარდა, რომ იგი იყო შესანიშნავი პოეტი და მწერალი, არამედ იმიტომაც, რომ თუმანიანი დიდ საზოგადოებრივ მოღვაწეობასაც ეწეოდა. 1905—1906 წლებში მან იმოგზაურა სომხეთისა და ბორჩალოს რაიონებში, სადაც მაშინ სომხეთთართა ხოცვა-ჟლეტა იყო გაჩაღებული. ამ საზიზღრობის წინააღმდეგ ხმა აღიმართა ოვანეს თუმანიანმა. მან გამოააშკარავე მეფის ბარბაროსული მისწრაფებანი ამ უმაგალითო ხოცვა-ჟლეტაში.

ასეთი მოღვაწეობის გამო 1908 წელს კიდევ დააპატიმრეს პოეტი და მეტეხის ციხეში ჩასვეს. ციხეში ოვანესი კვლავ განაგრძობდა ნაყოფიერ მუშაობას. აქ დაწერა „ერთი წვეთი თაფლი“ და სხვა ნაწარმოებები.

რამდენიმე ხნის შემდეგ გამოუშვეს ციხიდან, მაგრამ 1911 წელს კვლავ ხელშეორედ დააპატიმრეს და პეტერბურგს გაგზავნეს გასასამართლებლად.

1912 წელს თუმანიანი ისევ თბილისში ჩამოვიდა და აქ დაარსა „სომეხ მწერალთა საზოგადოება“. საზოგადოებაში კითხულობდნენ ლექციებს სომხური და ქართული ლიტერატურის შესახებ, ხშირად გამოდი-

ოდნენ სომეხი საზოგადოების წინაშე ქართველი მწერლები. თუმანიანი თავგამოდებით იბრძოდა ამიერკავკასიის მოძვე ერების დამეგობრებისათვის. ლექსი „საქართველოს პოეტებს“ მიძღვნილმა მეგობრობისადმი:

„დავრჩეთ ქურუმნო ძმად და მეგობრად,
შევქმნათ ოჯახი ამხანაგური
და ხელოვნების ტაძრისთვის მწყობრად
ყველამ მივზიდოთ თითო აგური“.

ოვანეს თუმანიანის სიხარულს საზღვარი არა ჰქონდა, როცა ამიერკავკასიის ქვეყნებში საბჭოთა ხელისუფლება დამყარდა. იგი მოესწრო თავისუფალ სამშობლოს, გამარჯვებულ მუშებთან და გლეხებთან ერთად შეუდგა ახალი ცხოვრების შენებას.

მაგრამ დიდხანს არ დასცალდა სასიქადულო მგოსანს და საზოგადო მოღვაწეს ნაყოფიერი მუშაობის წარმოება: კიბოს ავადმყოფობა მოსვენებას არ აძლევდა მას. 1923 წელს მოსკოვს გაემგზავრა სამკურნალოდ. მაგრამ იქ ავადმყოფობამ უფრო დარია ხელი და იმავე წელს, მარტის ოცდასამს, გარდაიცვალა დიდი სომეხი პოეტი.

საყვარელი მგოსნის ცხედარი თბილისს ჩამოასვენეს და სომეხ მწერალთა პანთეონში დაკრძალეს.

ოვანეს თუმანიანი

ნაკადულო, ნაკადულო,
რატომ ჩქარობ, რატომ,
რად გარბნის ვერც სწრაფად,
რისთვის მტოვებ მარტო,
შეჩერდი და ვითამაშოთ
ამ ხეების ახლოს.

არა, არა, ჩემო კარგო,
მე წისქვილი მეღის,
რომ აეავსო წყლის ჩქრიალით
ღარი ოდნავ სველი,
ციბრუტივით დატრიალდეს
იქ ბორბალიც ნელი.

მე მეღიან სიხარულით,
აქ რად ვიყო უქმად,
წყურვილისგან საქონელი
დაოსილი სუნთქავს,
გადამქნარა ყვავილები
და ხეობა სულ მთლად.

ჰა, მშვიდობით, ჩემო კარგო,
მივიჩქარი ამ გზით,
მივიჩქარი დატვირთული
მე ათასი საქმით,
მოსვენება სულ არა მაქვს
იმ შორეულ ზღვამდის.

თარგმანი სანდრო ჟღენტისა

გიორგი ჭავჭავაძე

1847 - 1898 წ.

პოეტი გიორგი ჭავჭავაძე (გიორგი მაქსიმეს ძე ქოჩიკიძე) „თერგდალეულ“ მწერალთა ჯგუფს ეკუთვნის. ის იყო მიმდევარი მეცხრამეტე საუკუნის დიდი პოეტების — ილია ჭავჭავაძისა და აკაკი წერეთლისა.

გიორგი ჭავჭავაძის შესანიშნავი ლექსი „მოგონება“ (მახსოვს, პირველად სასწავლებელში...) ორმოცი წლის განმავლობაში გამუდმებით იბეჭდებოდა იაკობ გოგებაშვილის „ბუნების კარში“ და მას გულმოდგინედ სწავლობდა მაშინდელი ახალი თაობა აღნიშნული პოეტის მეორე ლექსი „ფაცხა“ („მიყვარს ფაცხა მე მეგრული“...) სახალხო სიმღერად გადაიქცა და მას დიდი სიყვარულით მღეროდა ხალხი საქართველოს ყოველ კუთხეში.

გიორგი ჭავჭავაძე დაიბადა 1847 წლის 23 აპრილს სოფ. ფერსათში, იმერეთში, დედის სოფელში. პოეტის მამა იყო ჭავჭავაძის მებატონე. 1859 წელს მამამ გიორგი ქუთაისის გიმნაზიის პანსიონში მიიბარა. 1869 წელს პოეტმა დაამთავრა სასწავლებელი და იმავე წლის სექტემბერში პეტერბურგს წავიდა სწავლის განსაგრძობად, მაგრამ ხელმოკლეობის გამო მიზანს ვერ მიაღწია. 1870 წელს რუსეთში გიორგიმ სამხედრო სამსახური დაიწყო. შემდეგ მან იქ ოფიცრის ხარისხი მიიღო.

გიორგი ჭავჭავაძელმა ლექსების ბეჭდვა დაიწყო სერგეი მესხის გაზეთ „დროებაში“. შემდეგ მისი მხატვრული ნაწარმოებები იბეჭდებოდა „სასოფლო გაზეთში“, „ივერიაში“, „კრებულში“, „მოამბეში“ და სხვა პერიოდულ გამოცემებში.

1913 წელს ქუთაისში ცალკე წიგნად გამოვიდა

გ. ჭავჭავაძის ნაწერები. ამ წიგნის გამოცემის გამო მრავალი წერილი დაიბეჭდა იმდროინდელ პრესაში გ. ჭავჭავაძის პოეზიის შესახებ.

გ. ჭავჭავაძე, როგორც სხვა „თერგდალეული“ მწერლები, თავის ლექსებში თავს დასტრიალებდა ხალხსა და სამშობლოს, რომელიც კარიზმის დროს გათელილი იყო. ეს გრძობა, სამშობლოს სიყვარული, მან ბევრ თავის საუკეთესო ლექსში გამოხატა. ამ სიყვარულის მატარებელია შემდეგი ლექსები და პოემები: „სიმღერა გადახვეწილისა“, „სიზმარი“, „ალავერდი“, „სიმღერა“, „უბედურნი“, „კურძის კრეფა“, „გორდის მთაზე“ და სხვა. განსაკუთრებით აღსანიშნავია ლექსი „მოგონება“. ამ ლექსს დიდი სიყვარულით ზეპირობდა მაშინდელი ახალგაზრდობა:

„მახსოვს, პირველად სასწავლებელში
წასაყვანადა რომ მომამზადეს,
მაშინ ანბანი მომცეს მე ხელში
და შორსა გზასა მე გამამგზავრეს.
ვხედავდი, მინდვრებს რომ ვშორდებოდი,
ნაჩვევ ბალებსაც ვეთხოვებოდი,
დაღონებული მწარედ ვტიროდი,
მაგრამ არავის ვებრალებოდი...“

პოეტი სწავლისაკენ მოუწოდებდა ახალგაზრდობას და თავისი სამშობლოსადმი სიყვარულს უღვიძებდა მეფის თვითმპყრობელური მთავრობის წინააღმდეგ.

გიორგი ჭავჭავაძის სიყვარული მშრომელთა და ტვირთმძიმეთა მიმართ უსახლგრო იყო. მან მშრომელი ხალხის მდგომარეობა გამოხატა თავის ლექსებში: „დურგალი“, „ქება შრომას“, „ფაცხა“ და სხვა. ეს ლექსი მეტად გავრცელებული იყო ჩვენში:

„მიყვარს ფაცხა მე მეგრული,
მთა-კორტოხზე წარმოდგმული,
უფიცრო და უყვარო,
წერილი წნელით ჩახლართული“.

გიორგი ჭავჭავაძე გარდაიცვალა 1898 წლის პირველ აპრილს ქ. მინსკში, სადაც იმ დროს სამხედრო სამსახურში იყო. გარდაცვალებიდან მეორე თვეს პოეტი საქართველოში ჩამოასვენეს და სოფ. ჭავჭავაძეში დაკრძალეს. პოეტის უკანასკნელი სურვილი იყო: „გამაცოცხლე, მანატრე, თუნდ საფლავში ვდნებოდე, აყვავებულ სამშობლოს ოლონდ მოვესწრებოდე“. ამ სურვილის განხორციელება მხოლოდ ჩვენს პირობებში შეიქნა შესაძლებელი.

სიფლრა სტალინზე

სიტყვები ლილია მეგრელიძისა.

მუსიკა თ. შავერზაშვილისა
შენიშვნები

Tempo di Marcia.

The musical score is written in G major (one sharp) and 2/4 time. It consists of a vocal line and a piano accompaniment. The piano part features a steady march-like rhythm with chords in the right hand and a bass line in the left hand. The vocal line has lyrics in Georgian script. The score is divided into several systems, each with a vocal staff and a piano grand staff. The piece concludes with a double bar line and the word 'Fine.' written in the piano part.

Tempo di Marcia.

ბე - ლა-ღო გიგ - ზაგ-ნით ჩვენს სა- ლამს

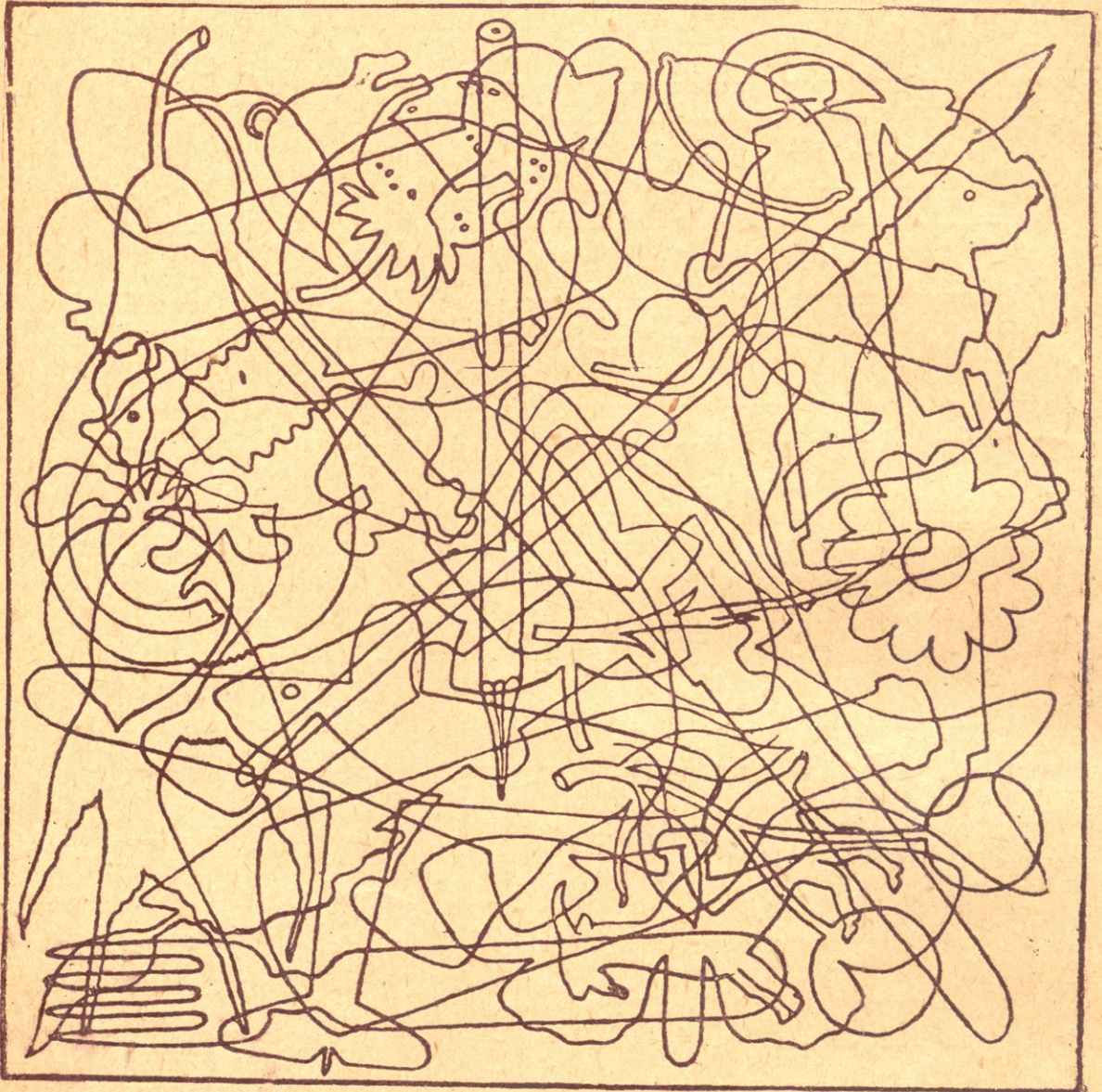
სი-ბა-რულს ჩვენს გულში ა - ნათ-რენს ძლე-ვა და ღი-ღე-ბა

შენს ა- ლამს შე- ნიშნე ქვე- ყა-ნას ა - ნა- თებს.

1. 2. 3. Fine.

1. რიფრაჟი წითელი აისის მოფენით ველ-მინდვრებს, ვახაროთ: გმირობით. სწავლით და ხალისით მოვდივართ, სამშობლოვ ახალო!
2. ბელადო, გიგზავნით წრფელ სალამს, სიხარულს ჩვენს გულში ანაფრენს, ძლევა და ღიღება შენს ალამს, შენი შუე ქვეყანას ანათებს!

რამდენი ნახატია

თქვენ ამ ჩარჩოში ხედავთ შავი ხაზების ხვეულებს. ერთი შეხედვით ეს თითქოს უბრალო ნაჯღაბნია, მაგრამ არა! აბა, დააკვირდით! თქვენ აქ მრავალ ნახატს შენიშნავთ: ცხოველებს, სასწავლო ნივთებს, სხვადასხვა იარაღებს, ხილს, ყვავილს და სხვა....

მაშ აღნუსხეთ სულ რადარა და რამდენი ნახატია ამ ჩარჩოში მოთავესებული.